

ΕΚΤΑΚΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

Μεταμοντέρνα μητριαρχία

Νίκη Καλτσόγια-Τουρναβίτη Ομότιμη καθηγήτρια

Οι αιώνες που κύλησαν άφησαν στη λήθη το φαινόμενο μητριαρχίας, που υποδύλωνε την κυριαρχία των γυναικών, η οποία συνδεόταν με τη σχέση του παιδιού αποκλειστικά με τη μητέρα. Ο ρόλος του πατέρα ήταν άγνωστος. Μόνο με την εγκατάλειψη σταδιακά της απασχόλησής του κυρίως με το κυνήγι και το πέρασμα στην καλλιέργεια της γης ο άνδρας συνδέθηκε με την ανθρώπινη αναπαραγωγή, και αυτό υπήρξε, όπως έγραφε ο Ένγκελς στο περίφημο βιβλίο του για την «Καταγωγή της Οικογένειας», στα μέσα του 19ου αιώνα, η μεγαλύτερη υποδούλωση της γυναίκας. Έκτοτε, η κυριαρχία των ανδρών, γνωστή ως πατριαρχία, παρέμεινε το κύριο χαρακτηριστικό όλων, σχεδόν ανεξαιρέτως, των κοινωνιών. Η θρησκεία γενικά υπήρξε το ιερό θεμέλιο αυτής της κυριαρχίας, αλλά και φιλοσοφία και επιστήμη για αιώνες στήριξαν τους «εκ φύσεως» ρόλους των γυναικών. Το δίκαιο έκφραζε όλες αυτές τις αντιλήψεις και μόνο με την ανάπτυξη του φεμινιστικού κινήματος και τον εκσυγχρονισμό των κοινωνιών δυτικού πολιτισμού άρχισε να αλλάζει και να αναγνωρίζεται θεσμικά η ισότητα των δικαιωμάτων ανδρών και γυναικών, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Αναμφισβήτητα η CEDAW αποτελεί μέχρι σήμερα το θεμέλιο των δικαιωμάτων των γυναικών και τη βάση της υποχρέωσης των κρατών να αποκαταστήσουν πλήρως όχι μόνο τυπικά, αλλά να επιτύχουν και την ουσιαστική ισότητα των φύλων. Ας μην ξεχνούμε βέβαια ότι η αποκατάσταση αυτής της ισότητας υπήρξε και αποτέλεσμα της βιομηχανικής επανάστασης και της μεγάλης οικονομικής, κοινωνικής και πολιτικής ανάπτυξης της Δύσης.

Ήδη όμως αναγνωρίζεται ότι έχουμε περάσει σε μια νέα εποχή. Την εποχή της παγκοσμιοποίησης, ενώ για τις χώρες του δυτικού πολιτισμού γίνεται λόγος και για το πέρασμα στην εποχή της μετανεωτερικότητας, της μεταμοντέρνας εποχής (post-modern condition ή post-modern era.). Τα ειδικότερα χαρακτηριστικά αυτής της εποχής είναι η παρακμή των «μεγάλων μύθων», και ιδεολογιών του παρελθόντος, η αποδοχή όλων των μορφών πολιτισμικού πλουραλισμού και η κατάρρευση των παραδεδομένων ηθικών αξιών με την υπέρμετρη τόνωση του «εγώ» και τη δημιουργία ενός «λεβιάθαν του εγώ», με ό,τι αυτό σημαίνει για τον ίδιο τον άνθρωπο και τις κοινωνίες, την κρίση των πολιτικών κομμάτων και των ηγεσιών και τη στροφή στα κοινωνικά κινήματα. Στη λειτουργία του κράτους σημειώνεται απώλεια σε μεγάλο βαθμό της ρυθμιστικής του δύναμης και εκχώρηση εξουσιών σε υπερεθνικά κέντρα, με την επικράτηση της φιλοσοφίας, αλλά και ιδεολογίας του «μικρού κράτους»,

που συνοψίζεται στον όρο «μεταδημοκρατία». Στον εργασιακό δε τομέα οι αλλαγές είναι καθοριστικές για τον εργαζόμενο. Πέρασαμε από το «βιομηχανικό μοντέλο», των σταθερών εργασιακών σχέσεων, στο «μεταβιομηχανικό», το οποίο οφείλεται στην ανάπτυξη της τεχνολογίας και των ηλεκτρονικών υπολογιστών, που τα χαρακτηριστικά του είναι οι ευέλικτες και ασταθείς μορφές εργασίας. Ήδη η επιστημονική έρευνα εκτός από τον κλασικό διαχωρισμό σε υπανάπτυκτες και σε ανεπτυγμένες, βιομηχανικές κοινωνίες, προσθέτει και την κατηγορία των μεταβιομηχανικών κοινωνιών ή των μεταμοντέρνων κοινωνιών.

Στην τελευταία κατηγορία κατατάσσονται οι πολύ ανεπτυγμένες κοινωνίες της Δύσης, οι οποίες αξιοποιούν την τεχνολογία, στις οποίες οι δείκτες οικονομικής, κοινωνικής και πολιτικής ανάπτυξης είναι πολύ υψηλοί. Σ' αυτές και οι δείκτες ισότητας των φύλων είναι υψηλοί, όπως φαίνεται από διεθνή στατιστικά δεδομένα, χωρίς όμως να έχει επιτευχθεί ακόμα και σ' αυτές η ουσιαστική ισότητα των φύλων σε όλους τους τομείς. Όμως στις κοινωνίες αυτές, όπως άλλωστε και γενικά στις δυτικές κοινωνίες, δεν μπορούμε να μιλάμε τυπικά για πατριαρχικές δομές, γιατί αυτές έχουν εκλείψει τελείως από το δίκαιο, αλλά και η απελευθέρωση των γυναικών είναι γεγονός. Όμως οι φεμινίστριες δεν έχουν πάψει να επικαλούνται την ύπαρξη της πατριαρχίας, ως σταθερό χαρακτηριστικό των κοινωνιών. Ισχυρότερο επιχείρημα για τη διαχρονικότητα της πατριαρχίας θεωρείται η πορνογραφία και η σεξουαλική, εκμετάλλευση των γυναικών, οι οποίες ασφαλώς δεν μπορούν να αμφισβητηθούν. Αντίθετα.

Αναμφισβήτητα μπορεί να θεωρηθεί εξωφρενικό να υποστηριχθεί ότι στις σημερινές μεταμοντέρνες κοινωνίες παρατηρείται αναβίωση του φαινομένου της μητριαρχίας. Το επιχείρημα όμως της θέσης αυτής στηρίζεται στο γεγονός ότι και στο πλαίσιο των σημερινών μεταμοντέρνων κοινωνιών διαπιστώνεται ο μεγαλύτερος δεσμός μητέρας και παιδιού, αλλά η κοινωνική θέση της είναι υποδεέστερη αυτής των ανδρών, αντίθετα από την κυριαρχία τους γυναικών στην πανάρχαια εκείνη εποχή. Συγκεκριμένα:

α) Στον τομέα της οικονομίας: Η επικράτηση του άκρατου φιλελευθερισμού, με τη μορφή του καπιταλισμού, έχει οδηγήσει στην αποδόμηση των θεσμών προστασίας του κοινωνικού κράτους, με ιδιαίτερα αρνητικές επιπτώσεις για τις γυναίκες, αφού η έξοδός τους στην αγορά εργασίας στηρίχτηκε σε θεσμούς κοινωνικής μέριμνας. Εξάλλου οι νέες μορφές εργασίας, που απαιτούν τεχνολογικές γνώσεις, βρίσκουν τις γυναίκες σε δυσμενέστερη θέση. Έτσι η ανεργία

των γυναικών, ιδιαίτερα στις συνθήκες της σημερινής παγκόσμιας και ιδιαίτερα ευρωπαϊκής οικονομικής κρίσης, είναι υψηλότερη.

β) Στον τομέα της πολιτικής συμμετοχής: Στους βασικούς αυτούς δείκτες κοινωνικής δύναμης η γυναίκα υστερεί εξαιρετικά σε σχέση με τους άνδρες, παρά τις αναμφισβήτητες προόδους της. Άλλωστε και στον τομέα αυτόν η θέση της συνδέεται με θετικές δράσεις.

γ) Στον κοινωνικό τομέα: Δεν αμφισβητείται η θετική πλευρά της απελευθέρωσης των γυναικών και της ανόδου τους στην κοινωνική ιεραρχία. Όμως κέντρα δύναμης, που υπηρετούν τα συμφέροντα της αγοράς, τα ΜΜΕ και κυρίως η τηλεόραση, καλλιεργούν πρότυπα διάλυσης των κοινωνικών και ηθικών αξιών. Η έλλειψη διαθέσεως από τους νέους, να επωμισθούν τις ευθύνες της οικογένειας, και η άκρατη ελευθερία έχουν οδηγήσει σε αύξηση του αριθμού των εκτός γάμου γεννήσεων. Η συμβίωση και οι ελεύθερες ενώσεις αναγνωρίζονται και νομοθετικά, όπως και οι γεννήσεις εκτός γάμου, ώστε να τίθεται το ερώτημα: «Μήπως φθάσαμε στο τέλος του γάμου.»

Φυσικά, οι αλλαγές στις συμπεριφορές των ευρωπαίων έχουν οδηγήσει στο φαινόμενο της μονογονεϊκότητας. Όπως δείχνουν στατιστικές έρευνες για πολλές χώρες της Δύσης, η μονογονεϊκότητα αυξάνεται δραματικά και η συντριπτική πλειοψηφία των μόνων γονέων είναι γυναίκες, έτσι ώστε σοβαρές επιστημονικές μελέτες να θεωρούν ότι «το φύλο της μονογονεϊκότητας είναι θηλυκό».

δ) Η σχέση παιδιών-μητέρας: Η εξάρτηση των παιδιών από τη μητέρα και η έλλειψη κοινωνικής προστασίας, παρά τη Διεθνή Σύμβαση του 1989 για τα Δικαιώματα του Παιδιού επιβαρύνει δραματικά τις γυναίκες. Σχετικές έρευνες εξάλλου διαπιστώνουν διαφορετική αντιμετώπιση από το κοινωνικό σύνολο του παιδιού, που προέρχεται από μόνη μητέρα χήρα και διαφορετική από γυναίκα διαζευγμένη ή μητέρα εκτός γάμου, η οποία συνδέεται με το πολιτισμικό επίπεδο κάθε κοινωνίας. Εξάλλου οι έρευνες δείχνουν σοβαρά ψυχολογικά προβλήματα στα παιδιά μόνων γονέων, παραβατική συμπεριφορά και μειωμένη πρόοδος και κατά συνέπεια αρνητικές προϋποθέσεις για την κοινωνική τους εξέλιξη.

Όμως τα επιχειρήματα που στηρίζουν την άποψη του περάσματος σε μια εποχή μεταμοντέρνας μητριαρχίας έχουν και μια άλλη πτυχή, προερχόμενη από τις νέες επιστημονικές τεχνολογίες της υποβοηθούμενης κύησης. Πάνω σ' αυτό διατυπώνονται σοβαροί προβληματισμοί από πλευράς θρησκείας, ηθικής, δικαίου και δικαιωμάτων, που αφορούν την παρένθετη μητρότητα, την τεχνητή αναπαραγωγή και το

ατομικό δικαίωμα άγαμης γυναίκας ν' αποκτήσει παιδί από σπέρμα αγνώστου ανδρός. Η πραγματικότητα είναι η εμπορευματοποίηση του γυναικείου σώματος και η απαλλοτρίωση του δικαιώματος μητρότητας. Το ανδρικό σπέρμα και η γυναικεία μήτρα έχουν μεταβληθεί σε εμπράγματα δικαιώματα. Σε αντικείμενα εμπορικής διαπραγμάτευσης! Αν αυτό δεν αποτελεί υποβάθμιση της γυναίκας και της προσωπικότητάς της τότε τι είναι;

Συμπερασματικά, από την παράθεση των παραπάνω στοιχείων διαφαίνεται η νέα περίοδος: Η περίοδος της μεταμοντέρνας μητριαρχίας. Αυτό έχει τραγικές συνέπειες όχι μόνο για τη γυναίκα ως άτομο και ως φορέα της νέας ζωής, αλλά και για τις ίδιες τις δυτικές κοινωνίες. Τα ερωτήματα που εγείρει αυτή η νέα εποχή είναι απίστευτα επικίνδυνα για τον ίδιο τον άνθρωπο και τις αναπτυγμένες δυτικές κοινωνίες, αλλά όχι μόνον, γιατί η τεχνολογία με την παγκοσμιοποίηση επιδρά παντού. Επείγοντα όμως ερωτήματα ζητούν απάντηση: Ποια είναι η ευθύνη για τις επόμενες γενιές; Θα είναι η μεταμοντέρνα μητριαρχία το τελικό στάδιο των δυτικών κοινωνιών ή μορφές δημιουργίας ζωής έξω από τη γυναικεία μήτρα θα σημάδουν την τελική απελευθέρωση της γυναίκας και το «τέλος της διάκρισης των φύλων», όπως υποστηρίζεται.

Ας κατανοήσουμε ότι το πρόβλημα της εποχής μας σήμερα δεν είναι η οικονομική κρίση, αλλά η καθολική αποδοχή ενός άκρατου φιλελευθερισμού και ενός κόσμου όπου κριτής των ηθικών και κοινωνικών αξιών θα είναι το ίδιο το άτομο, αυτεξούσιο, υπεύθυνο για την τύχη τη δική του, αλλά α ν ε υ θ υ ν ο για τον αυριανό άνθρωπο και τις κοινωνίες των ανθρώπων.

Πριν από δεκάδι χρόνια από τις στίλβες του ίδιου αυτού έγκριτου περιοδικού ανθρωπιστικού και φεμινιστικού προβληματισμού, με ομότιτλο δοκίμιο, είχα υποστηρίξει τη διαχρονικότητα της μητρότητας, που προβάλλει από τους μύθους, τις παλιότερες ιστορίες, αλλά και την καθημερινή ζωή των γυναικών. Το ίδιο υποστηρίζω και σήμερα. Και προσθέτω ότι η σημερινή γυναίκα μπορεί και οφείλει να διεκδικήσει το δικαίωμα στη μητρότητα, που της εμπιστεύτηκε η φύση, παράλληλα με το δικαίωμα στην εργασία και την κοινωνική καταξίωση, που είναι και αυτό αναπόσπαστα συνδεδεμένο με την «ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας», η οποία και θεσμικά κατοχυρώνεται.

Ο Γουίλκι κατηγορεί το Εργατικό για ανέντιμη διαφημιστική εκστρατεία εναντίον του

Για ανέντιμη σοκοφαντική διαφημιστική εκστρατεία εναντίον του, στην έδρα Ντένιςον της Τασμανίας όπου εκλέγεται, κατηγορεί το Εργατικό Κόμμα ο Ανεξάρτητος Βουλευτής, Άντριου Γουίλκι. Σύμφωνα με τον Βουλευτή, οι διαφημίσεις που ενέκρινε το Εργατικό Κόμμα Τασμανίας, παρουσιάζουν τον ίδιο και τον Αρχηγό της Αξιωματικής Αντιπολίτευσης Τόνι Άμπιτ, να κáνουν χειραψία, με

το σύνθημα: «Ψηφίστε τον Γουίλκι = Παίρνετε τον Άμπιτ».

«Είναι κρίμα που το Εργατικό Κόμμα αποφάσισε να επιδοθεί σε τέτοιου είδους ανέντιμες επιθέσεις», δήλωσε ο κ. Γουίλκι, ο οποίος αποκάλυψε παράλληλα ότι έστειλε επιστολή στον Πρωθυπουργό Κέβιν Ραντ, με την οποία του ζητά να αποσύρει τις διαφημίσεις αυτές.

Δελεαστικές προτάσεις από Εργατικούς και Φιλελεύθερους στο κόμμα του Κάτερ

Την σύναψη συμφωνίας για ανταλλαγή των ψήφων προτίμησης με το κόμμα του Μπομπ Κάτερ, προσπαθούν να εξασφαλίσουν, τόσο το Εργατικό όσο και το Φιλελεύθερο Κόμμα.

Πολιτικοί αναλυτές υποστηρίζουν ότι στο Κουίνσλαντ οι ψήφοι προτίμησης θα κρίνουν το τελικό αποτέλεσμα σε πολλές αμφίρροπες βουλευτικές έδρες, όπως αυτές του Herbert, του Flynn

Capricornia και του Dawson. Ο Πρωθυπουργός Κέβιν Ραντ έχει ήδη μιλήσει με τον κ. Κάτερ, ο οποίος όμως συναντήθηκε και με τον Διευθυντή του Ομοσπονδιακού Φιλελεύθερου Κόμματος, Μπράιαν Λάφνιν τη Δευτέρα στη Μελβούρνη.

Το Εργατικό Κόμμα, πάντως, αισιοδοξεί ότι θα εξασφαλίσει την υποστήριξη του κόμματος του κ. Κάτερ.